

**ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ДУХОВОЇ МУЗИКИ В КОНТЕКСТІ
НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ
УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖЖЯ**

THE HISTORY OF FORMATION
AND DEVELOPMENT PROSPECTS
OF WIND MUSIC IN THE CONTEXT
OF NATIONAL CULTURE
OF UKRAINE AND ABROAD
COUNTRIES

**Ministry of Education and Science of Ukraine
Rivne State Humanitarian University
Department of wind and percussion instruments of RSHU**

**THE HISTORY OF FORMATION
AND DEVELOPMENT PROSPECTS OF WIND MUSIC
IN THE CONTEXT OF NATIONAL CULTURE
OF UKRAINE
AND ABROAD COUNTRIES**

The collection of scientific works

Vol. 17

**Rivne
2025**

**Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра духових та ударних інструментів РДГУ**

**ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ДУХОВОЇ МУЗИКИ В КОНТЕКСТІ
НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
ТА ЗАРУБІЖЖЯ**

Збірник наукових праць

Випуск 17

**м. Рівне
2025**

УДК 780.8 : 780.64

I – 90

Збірник наукових праць зареєстровано Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення, рішення від 25.01.2024 № 183, Ідентифікатор медіа R30-02251.

Збірник наукових праць видається з 2006 року.

Друкується за ухвалою Вченої ради Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 4 від 1 травня 2025 р.)

Редакційна колегія:

Цюлюпа С.Д. – заслужений діяч мистецтв України, кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри духових та ударних інструментів Інституту мистецтв РДГУ, **голова редакційної колегії;**

Палаженко О.П. – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри духових та ударних інструментів Інституту мистецтв РДГУ, **відповідальний секретар;**

Пьотр Лято – доктор мистецтвознавства, професор, м. Краків, Польща;

Карпак А.Я. – доктор мистецтвознавства, професор, м. Львів;

Качмарчик В.П. – доктор мистецтвознавства, професор, м. Київ;

Рада Славінська – доктор мистецтвознавства, професор, м. Пловдив, Болгарія;

Круль П.Ф. – доктор мистецтвознавства, професор, м. Івано-Франківськ;

Громченко В.В. – доктор мистецтвознавства, професор, м. Дніпро;

Сверлюк Я.В. – доктор педагогічних наук, професор, м. Рівне;

Вовк Р.А. – кандидат мистецтвознавства, професор, м. Київ;

Буркацький З.П. – кандидат мистецтвознавства, професор, м. Одеса;

Овчар О.П. – кандидат мистецтвознавства, доцент, м. Харків;

Слупський В.В. – кандидат мистецтвознавства, доцент, м. Київ;

Цюлюпа Н.Л. – кандидат педагогічних наук, доцент, м. Рівне;

Закопєць Л.М. – кандидат мистецтвознавства, професор, м. Львів.

Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України та зарубіжжя. Збірник наукових праць. Випуск 17 / Упорядник С.Д. Цюлюпа. – Рівне: Волинські обереги, 2025. – 104 с.

ISSN 2522-1590 (Online)

ISSN 2522-1582 (Print)

У збірнику містяться результати наукових досліджень у жанрі духової музики, поєднані різні підходи дослідників до розкриття питань з історії виконавства на духових інструментах, створення духових оркестрів та перспективи їх розвитку, а також з методики викладання гри на духових інструментах.

Наукові статті висвітлюють корисну інформацію для викладачів, студентів, магістрантів, аспірантів та докторантів мистецьких закладів вищої освіти і широкого кола шанувальників жанру духової музики.

The collection contains the results of research in the genre of wind music, combines different approaches of researchers to disclose the issues of history performance on wind instruments, creation of brass bands and prospects for their development, as well as teaching the methodic of performance on musical instruments. Submitted problematics and scientific articles contain useful information for teachers, students, undergraduates, graduate students and doctoral students of art universities, as well as for a wide range of fans of the brass music genre.

УДК 780.8 : 780.64

**Збірник індексується в міжнародних науково-метричних базах
Google Scholar та Academic Resource Index Research Bib.**

*За достовірність фактів, дат, назв тощо відповідають автори статей.
Погляди авторів можуть не збігатися з позицією редакційної колегії.*

ISSN 2522-1590 (Online)

ISSN 2522-1582 (Print)

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2025

© Кафедра духових та ударних інструментів РДГУ, 2025

© Видавництво "Волинські обереги", 2025

З М І С Т

Історія та теорія музичного мистецтва

Вовк Р.А., Заболотний П.О. В'ячеслав Тихонов – життєвий та творчий портрет виконавця, педагога, корифея кларнета.....	7
Вар'янюк О.І. Творча постать Владислава Швеця – основоположника львівської школи гри на трубі	24
Цюлюпа С.Д., Остапчук Р.О. Формування виконавських традицій гри на трубі в контексті музичного життя Рівненщини	29
Слупський В.В. Камерні ансамблі мідних духових інструментів у творчості Жанны Юхимівни Колодуб на прикладі сюїти «Строкати картинки»	35
Сіончук О.В. Духові оркестри України в умовах війни: виклики, адаптація, перспективи	39
Трачук Л.Д. Творча діяльність випускників Тульчинського фахового коледжу культури на мистецькій ниві України.....	44
Пінчук Р.В. Загальна характеристика музичної та просвітницької діяльності магістрантів мистецьких закладів вищої освіти	49
Димченко С.С., Димченко К.С. Історія створення та розвитку конкурсу імені Людвіга Котлара в культурно-мистецькому просторі України.....	52

Педагогіка та методика духового виконавства

Закопець Л.М. Характерні особливості роботи над звуком в процесі початкового етапу навчання гри на гобої	61
Клевець К.О. Розвиток емоційного інтелекту здобувачів освіти з дисципліни «Спецінструмент».....	66
Сиротюк Д.М. Методологія формування чистоти інтонації у музикантів-духовиків у процесі навчання гри на духових інструментах	70
Яровий Ю.В. Концерт № 2 для тромбона з оркестром Л. Колодуба: інтерпретаційний дискурс.....	73
Закопець М.Л., Палаженко О.П. Загальна характеристика формування фахової компетентності виконавців-духовиків у Європейських закладах вищої освіти.....	77
Вишневська І.П. Специфіка роботи концертмейстера в класі духових інструментів.....	83
Пастушок Т.В. Педагогічні умови формування комунікативної культури диригента дитячого оркестрового колективу.....	87
Відомості про авторів	92
Презентація сучасних наукових, навчально-методичних та нотних видань духовиками України та зарубіжжя (2014-2025 роки)	94

3. Катрич О. Музичне виконавство в контексті реалій сучасних комунікативних процесів. *Міжнародний науковий форум Музикознавчий універсум молодих, 1 березня 2023 року: матеріали засідань*. Львів, 2023. С. 7–10.
4. Крижанівський Ф. Український концерт для тромбона в аспекті становлення та розвитку жанру : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства. Одеса : 2006. 19 с.
5. Макаренко Л. Лев Колодуб: український фольклорний мелос і оркестр : монографія. Київ : КНУТД, 2025. 184 с.
6. Янжула Д. Тромбон як сольний інструмент у світлі органології та історіографії. *Культура України*. 2024. № 85. С. 79–86.

УДК 378.14.61:78

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8368-6495>

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6992-8929>

*Закопець М.Л.,
м. Львів
Палаженко О.П.,
м. Рівне*

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКОНАВЦІВ-ДУХОВИКІВ У ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розглядаються особливості формування фахової компетентності виконавців-духовиків у закладах вищої освіти у країнах Західної та Східної Європи. Підкреслюється, що євроінтеграційні процеси сприяли посиленню уваги до дисциплін мистецького напрямку, активному залученню молоді до європейських культурних традицій, що, безумовно, вплинуло на усвідомлене розуміння європейськості з опорою на національну свідомість.

Зважаючи на вагомі наукові дослідження у галузі вивчення проблем інтеграційних процесів у вищій школі країн Європи, було проаналізовано специфіку підготовки виконавців-духовиків, майбутніх педагогів у таких країнах, як Польща, Велика Британія, Франція, Чеська Республіка, Німеччина, Австрія, Угорщина, а також деяких скандинавських державах – Швеція, Фінляндія, Норвегія.

На основі компаративістського аналізу системи підготовки фахівців музичної сфери різних європейських закладів вищої освіти нам вдалося окреслити головні закономірності формування професійної компетентності та виокремити подібні риси, знайти відмінності у структурі підготовки спеціалістів в Україні та за кордоном.

У статті підкреслено важливість вивчення досвіду передових європейських країн, що може слугувати ціннісним надбанням для вищої школи України, а також допоможе визначити можливі шляхи удосконалення й вітчизняної мистецької галузі освіти. Зважаючи на глобальне переосмислення чинних освітянських програм під впливом інтеграційних процесів та суспільно-історичних реалій, спостерігається активізація формування фахових компетенцій виконавця-духовика відповідно до визначених європейських стандартів та вимог.

Ключові слова: європейська інтеграція, фахова компетентність, виконавець-духовик, заклади вищої освіти, досвід.

Abstract. The article considers the peculiarities of the formation of professional competence of wind performers in higher education institutions in Western and Eastern Europe. European integration processes contributed to the strengthening of attention to the disciplines of the artistic direction, the active involvement of young people in European cultural traditions, which, of course, influenced the conscious understanding of Europeanness based on national consciousness.

It has been analyzed specifics of training performers, future teachers in countries such as Poland, Great Britain, France, the Czech Republic, Germany, Austria, Hungary, Sweden, Finland, Norway based on thorough research in the field of integration processes in higher education in Europe.

Based on a comparative analysis of the system of training music professionals in various European higher education institutions, we were able to see the basic patterns of professional competence and identify similar features, find differences in the structure of training in Ukraine and abroad.

The article emphasizes the importance of studying the experience of advanced European countries, which can serve as a valuable asset for higher education in Ukraine, as well as help identify possible ways to improve the native art education. Due to the global rethinking of existing educational programs under the influence of integration processes and socio-historical realities, there is an intensification of the formation of professional competencies of the wind instrument performer in accordance with certain European standards and requirements.

Key words: European integration, professional competence, the wind instrument performer, institutions of higher education, experience.

Постановка проблеми. Досвід багатьох європейських країн демонструє, що мистецька освіта показує позитивну динаміку, коли студент стає центральною цінністю педагогічного процесу. Підвищена увага до дисциплін мистецького спрямування сприяє активнішому залученню молоді до європейських культурних традицій і формує свідоме розуміння європейської ідентичності, заснованої на національних підвалинах. Дослідження особливостей європейської вищої освіти в музичній сфері відкриває широкі перспективи для вдосконалення національної освітньої системи. Це дозволяє не лише перейняти досвід провідних держав, а й адаптувати його до унікальних соціокультурних і економічних реалій України. Тому питання аналізу системи підготовки професіоналів у сфері мистецтва, зокрема виконавців-духовиків у європейських вишах, набуває особливої актуальності в сучасному контексті. Варто також зазначити, що духова музична культура сьогодні займає значне місце в глобальному масштабі, посилюючи важливість цього напрямку дослідження. Вивчення засад освіти в країнах Європи може допомогти розкрити нові шляхи розвитку мистецької освіти в Україні, підтримуючи духову культуру як значущий елемент культурної спадщини нашої та світової спільнот.

Мета статті полягає у дослідженні та розкритті особливостей формування фахової компетентності виконавців-духовиків у закладах вищої освіти на основі досвіду європейських країн.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. До вивчення проблем інтеграційних процесів у вищій школі неодноразово зверталися дослідники Я. Болюбаш, Л. Гребнев, І. Мороз, В. Денисенко, В. Журавський, І. Бабин.

Проблемі підготовки майбутнього виконавця, музиканта і педагога приділялося багато уваги у вітчизняній науково-дослідній сфері. Зокрема такі вчені, як А. Козир, А. Волинець, Л. Масол, О. Олексюк, М. Михаськова, Т. Пляченко, Г. Падалка, О. Палаженко, О. Ростовський, О. Рудницька, О. Щолокова, А. Растригіна, В. Прокопчук та інші розглядали процеси формування й розвитку виконавських умінь та становлення фахової компетентності майбутніх спеціалістів мистецької галузі.

У науково-творчому доробку Г. Когана, М. Мороз, Г. Ніколаї, І. Шашевської, В. Прокопчук, С. Бобракова, А. Мукашевої, З. Буровської, Е. Липської, В. Янковського, В. Рошера, Д. Кубіновського та інших висвітлено актуальні питання вищої педагогічної освіти країн Західної та Східної Європи, у багатьох дослідженнях здійснено порівняльний аналіз системи підготовки фахівців європейської та української вищих шкіл, розглянуто інтеркультурний вплив засобів мистецької освіти на молоде покоління.

Виклад основного матеріалу. Зважаючи на те, що система вищої освіти багатьох європейських країн поділяється на унітарну та бінарну, розглянемо особливості фахової підготовки майбутніх виконавців-духовиків у закладах вищої освіти, які представляють обидві групи.

Унітарна система вищої освіти спостерігається в Австрії, Італії, Фінляндії, Іспанії, Швеції. У цих країнах саме університети забезпечують вищу освіту, готуючи спеціалістів природничого, соціально-гуманітарного, технічного, економічного напрямів за принципом ступеневості. Таким закладам освіти притаманні зосередженість на теоретичному аспекті навчання, максимальне дотримання традицій у системі підготовки фахівців та виховання.

Бінарна система вищої освіти розвинена у таких країнах, як Німеччина, Англія, Греція, Ірландія, Бельгія, Данія, Нідерланди, Норвегія, Франція, Швейцарія. Специфікою такої системи вважається подвійність, а саме: існування традиційної системи поряд із окремим неуніверситетським сектором вищої освіти, що має чітко окреслену структуру і спрямований загалом на ґрунтовну практичну підготовку студентів. Недоліком можна назвати той факт, що у таких закладах вищої освіти не можна здобути науковий ступінь доктора філософії чи доктора наук, а лише у класичних університетах (Пак, 2019, с. 49).

Так, становлення системи освіти Польщі відбувалося впродовж тривалого часу. Ґрунтовні педагогічні дослідження специфіки вищої музичної освіти в Польщі здійснили такі вчені: М. Карчмаржик (M. Karczmarzyk), Е. Липська (E. Lipska), А. Питляк (A. Pytliak), З. Буровська (Z. Burowska), В. Янковський (W. Jankowski), І. Войнар (I. Woinar), М. Пшиходжінська (M. Przychodzińska), А. Бялковський (A. Bialkowski), Є. Жатан (E. Szatan) та ін. Музично-педагогічний та мистецький напрями підготовки фахівців відбуваються в таких навчальних закладах, як університети (мають право виключати та додавати факультети чи спеціальності), вищі педагогічні школи (педінститути), вищі академії мистецтв (музичні, художні, театральні), вчительські колегії (Мороз, 2018, с. 148).

До прикладу, наведемо деякі дані: Жешувський університет (Uniwersytet Rzeszowski), заснований у 2001 році шляхом об'єднання трьох самостійних закладах вищої освіти (Жешувської Вищої педагогічної школи, Жешувського замиського економічного факультету Краківської сільськогосподарської академії ім. Г. Коллонтая, філії Університету Марії Кюрі-Склодовської в м. Жешуві), готує фахівців за 55 напрямками на 12 факультетах, серед яких виокремлений і

педагогічний факультет (за напрямом «Педагогіка»), факультет мистецтва (за напрямами «Графіка», «Візуальні мистецтва») та окремо музичний факультет, що сформувався на базі Інституту музики («Художня освіта в галузі музичного мистецтва», «Джаз і розважальна музика», «Інструменталістика») (Прокопчук, 2020).

Інститут музичного мистецтва (Instytut Muzyki) Зеленогурського університету (Uniwersytet Zielonogórski) здійснює підготовку спеціалістів за декількома напрямами класичної й популярної музики: методичний (викладання музики), виконавський (гра на інструментах, спів, диригування), творчий (композиція, аранжування) та популяризація мистецтва (анімація музичної культури) (Прокопчук, 2020).

Майбутні фахівці, котрі здобули кваліфікацію вчителя (викладача), інструменталіста, диригента, лектора, вокаліста, організатора чи аніматора у сфері культури та мистецтва, композитора тощо за спеціальністю «Художня освіта в галузі музичного мистецтва», можуть займатися педагогічною викладацькою діяльністю в школах, керувати чи бути безпосередніми учасниками ансамблів (інструментальних чи вокальних). Випускникам інших мистецьких спеціальностей теж можна викладати в школах, проте для цього їм слід додатково прослухати курси із психолого-педагогічних, дидактичних дисциплін, пройти навчальну й педагогічну практики.

Слід зазначити, що в Польщі важлива увага приділяється музично-естетичному та культурному вихованню молоді. Сучасна науковиця Г. Ніколаї (2008) присвятила чимало досліджень питанням, що пов'язані з музично-педагогічною освітою Польщі, а також ввела в науковий обіг термін музично-педагогічна компаративістика, згідно з яким можна вивчати особливості та проблематику підготовки майбутніх учителів, музикантів-виконавців, ґрунтуючись на порівняльній педагогіці. Крім того, Г. Ніколаї дослідила та висвітлила специфіку багатовікового становлення музично-педагогічної освіти в Польщі від часів діяльності окремих педагогів-музикантів у закладах освіти до етапу відокремлення в самостійну гілку педагогіки в контексті мистецької освіти (2008, с.11).

Головною засадою педагогічної діяльності вчителя музичного мистецтва, як і виконавця-духовика, в Польщі є орієнтація на розвиток художньо-естетичних цінностей школярів, їх творчого самовираження й оціночного сприйняття дійсності, тому цілком закономірно, що майбутні фахівці повинні володіти спектром спеціальних музичних знань, виконавських умінь, художньо-інтерпретаційних можливостей, щоб у майбутньому ефективно здійснювати навчальну й виховну роботу з учнями. Процес удосконалення професійної підготовки вчителів музики та музикантів-виконавців спрямований на формування педагогічної майстерності, адже необхідність виховання професійних конкурентоспроможних кадрів залишається актуальним для Польщі і для нашої держави.

Учитель музичного мистецтва як і в Польщі, так і в Україні є спеціалістом у галузі освіти, котрий володіє системою педагогічних знань та практичних виконавських умінь, здатний послуговуватися різними методиками викладання, має високий рівень мистецької ерудиції, знайомий із технологіями виховання школярів різного віку. Фахова компетентність майбутніх виконавців-духовиків, учителів музики в Україні визначається певними музично-педагогічними вимогами, а сам зміст професійної підготовки майбутніх фахівців спрямований на необхідність формування такої особистості виконавця і педагога, котрий ефективно вирішуватиме професійні завдання, зможе вміло поєднувати роботу організатора і вчителя.

Дослідниця М. Мороз, здійснивши компаративістський аналіз особливостей фахової підготовки майбутніх спеціалістів мистецької сфери в закладах вищої освіти України та Польщі, дійшла висновку, що формування професійної компетентності майбутніх музикантів-виконавців та педагогів, відбувається за схожими вимогами та параметрами (2018, с. 152). Проте вивчення тенденцій розвитку вищої освіти Польщі, як, зрештою, й інших країн, дозволяє розширити межі для подальшого результативного вдосконалення фахової підготовки, сприяє конкурентній реалізації українських випускників на європейському ринку праці.

У Чеській Республіці фактично до ХХІ ст. не існувало спеціальних вимог до освіти педагога-музиканта. Лише наприкінці ХХ ст. у результаті реформування середньої та вищої освіти змінилися акценти щодо її змісту та якості, проте глобальним фактором кардинальних переосмислень у сфері вищої школи слід вважати Болонський процес, наслідком якого стало створення загальноєвропейського освітнього простору та двоступеневої системи вищої педагогічної освіти (Прокопчук, 2020).

Отож музичну освіту в Чеській Республіці можна здобути в таких закладах вищої школи, як: Академія образотворчих мистецтв (AVU), Академія виконавських мистецтв у Празі (на музичному факультеті студенти отримують спеціалізацію виконавців на музичних інструментах (AMU)),

Академія мистецтва, архітектури та дизайну (VŠUP), Празька консерваторія, Яначкова Академія музичних мистецтв у м. Брно (Мукашева, 2014).

Особливе місце в німецьких закладах вищої освіти у підготовці майбутніх спеціалістів музичної галузі належить саме набуттю досвіду студентами. Специфіка музичної освіти полягає в тому, щоб якомога ширше й різносторонньо долучити здобувачів до музичного мистецтва, яке не існує ізольовано, а перебуває в тісній інтеграції з іншими видами мистецтва. Тому у вищій школі багато годин присвячено знайомству з історією та теорією музики, а також практичним навичкам та спробам апробувати набуті знання на практиці з учнями.

Загалом у Німеччині існує двоступенева – бакалавр, магістр – підготовка вчителів музики у вищих педагогічних і музичних школах, університетах, вищих школах мистецтв (Прокопчук, 2020). Характерною ознакою здобуття вищої освіти є не лише спеціалізація студента, а й звернення уваги на заклад освіти та визначення регіону майбутнього працевлаштування, що досить впливає на вибір навчальної програми. Як уже зазначалося вище, в Німеччині спостерігається тісне поєднання теорії і практики під час навчання у вищій школі, тому існує два етапи підготовки майбутніх фахівців: теоретичний та практичний (іншими словами – стажерська практика в школі).

Під час навчання у закладах вищої освіти в Німеччині майбутні фахівці, педагоги й виконавці-інструменталісти вивчають низку дисциплін музичного циклу: теорія музики, аналіз музичних форм, музична педагогіка, музикознавство, розвиток слуху, хор і джазовий хор, спів (вокал), класичний камерний ансамбль, читання партитур тощо. Слід зауважити, що студентів активно долучають до роботи у різних проєктах та дослідницьких роботах, окрім традиційних форм занять. Важливим є той факт, що у закладах загальної середньої освіти обов'язковою є діяльність музичних факультативів, мистецьких гуртків, тому випускники повинні бути готовими до такого виду діяльності.

Специфікою музично-педагогічної фахової підготовки виконавців-духовиків та майбутніх учителів музики в університетах Німеччини, зокрема в Університеті музики й театру ім. Фелікса Мендельсона Бартольді в Лейпцизі, вважається структурування освітньої системи на блоки: музично-теоретичний, педагогічний та мистецько-практичний. Тут готують студентів за педагогічним, музичним, співацьким напрямками, що включають такі спеціалізації, як мистецько-практична, музично-теоретична та музично-педагогічна (рання музика, фортепіано (диригент), духові ударні інструменти, драматургія, драматичний інститут «Ганс Отто», класичний спів, струнні інструменти (арфа), музикознавство, музична композиція, інститут церковної освіти й музична освіта, популярна музика (джаз) (Бобраков, 2012).

Вища освіта мистецького напрямку у Франції сконцентрована на кваліфікованій підготовці майбутнього вчителя мистецтва, котрий у майбутньому застосовуватиме набуті знання як педагог-музикант, викладаючи інструментальний клас (факультатив) у школі, або виконуватиме роль керівника-координатора, співпрацюючи із мистецькими закладами (філармоніями, театрами, концертними залами, музеями тощо), які, крім того, є освітньо-мистецькою базою для навчального процесу шкіл. Як бачимо, існує тісний зв'язок між культурно-мистецькою галуззю та навчальними закладами, що дозволяє максимально використовувати мистецький простір для навчання школярів, з одного боку, та для проходження практики студентами, майбутніми вчителями – з іншого.

Дослідниця питань євроінтеграції мистецької галузі В. Прокопчук, проаналізувавши діяльність Паризької вищої національної консерваторії музики й танцю, а також Ліонської національної консерваторії музики й танцю, дійшла висновку, що тісна й плідна співпраця між французькими закладами освіти та відомими діячами культури й мистецтва сприяє інтегруванню в початковий процес місцевих та національних традицій, підвищує інтерес до культури інших країн (Прокопчук, 2020).

Музична освіта Великобританії базується на підготовці майбутнього вчителя, котрий водночас є і керівником, і організатором, і методистом. У процесі навчання у вищій школі студент отримує знання з дисциплін, які об'єднані в блоки: загальноосвітні, спеціальні, фахово-педагогічні. Проте, щоб мати змогу працювати в школі педагогом, претендент повинен скласти спеціальний іспит, після якого він отримує статус вчителя з певної кваліфікації (QTS). Слід зазначити, що системі вищої музично-педагогічної освіти Великобританії притаманні тьюторська будова, високий рівень демократизму, чітка окресленість і визначеність змісту дисциплін, максимальна практична орієнтація навчального процесу (більше годин на педагогічну практику, ніж на лекційні курси), важлива увага приділяється самостійно-творчій роботі студентів, використання дистанційного навчання, взаємодія університетських викладачів і шкільних учителів, емоційна підтримка студентів, прагнення до професійного зростання шляхом самовдосконалення, взаємопідтримки викладачів один одного, самооцінювання та оцінювання діяльності колег через письмові відгуки тощо (Прокопчук, 2020).

В угорській музичній освіті, наприклад, у Музичній академії Ф. Ліста, досить яскраво простежується спрямування на вивчення національного музичного фольклору (слухання творів, співу тощо), який є потужним й ефективним засобом формування музично-слухових навичок, способом долучення до національної культурної й мистецької спадщини (Михаськова, 2020).

В австрійських закладах вищої освіти – Віденському університеті музики та виконавського мистецтва, Віденській консерваторії – фахова підготовка музиканта й педагога ґрунтується на інтегративній основі, головне призначення якої полягає в поєднанні музичного мистецтва зі словами, танцями і театральним мистецтвом, тому є багато предметів виконавського, танцювального чи ритмопластичного циклів (Михаськова, 2020).

Музично-педагогічна освіта Австрії сконцентрована на реалізації практичних завдань в інструментальному виконавстві чи танцювальному мистецтві. До прикладу, у Віденському університеті музики значна увага приділяється виконавському мистецтву, театру та кіно й виокремлюється 24 факультети, які ще називають інститутами (Прокопчук, 2020).

Вважаємо доречним розглянути специфіку підготовки виконавців у Скандинавських країнах у порівняльному вимірі, адже досвід усіх передових й ефективних навчальних програм і систем є важливим для вдосконалення української вищої школи. Так, у шведській системі музичної освіти навчання музикантів відбувається за типами А і В залежно від характеристики практичної діяльності (А – Стокгольмський університет, Академія музики Malmö, Університет Umeå), (В – Musikhögskolan i Malmö Retrieved, Umeå Universitet, Stockholms universitet).

Педагогічна освіта цієї скандинавської країни характеризується тим, що з 1977 року вона стала самостійною ланкою в загальній системі вищої школи з виокремленими напрямками: практико-орієнтована підготовка майбутніх учителів, пріоритет на освіту протягом життя, компетентнісна підготовка, полікультурність освіти, спрямованість на розвиток наукових досліджень і широке використання інформаційних технологій у професійній діяльності, дистанційна освіта вчителів тощо (Коган, 2010).

Майбутні спеціалісти музичної галузі підвищують свій професійний компетентнісний рівень шляхом теоретичної та практичної підготовки, основними компонентами якої є самостійно проведені уроки, вивчення психо-фізіологічних особистостей дітей різних вікових категорій, спроби співпраці з батьками учнів та самими вихованцями поза уроками, вміння організувати позакласну та соціальну діяльність, здатність до самоаналізу та рефлексії тощо (Попович, Буркало, с. 18).

Загальна мистецька освіта у Швеції є важливим кроком долучення до процесів гуманізації, демократизації та соціалізації суспільства, а також яскравим виявом креативного розвитку й самоствердження кожної особистості. У зв'язку з цим фаховій підготовці майбутнього виконавця й учителя музики приділяється значна увага, яка спрямована на розвиток професійних компетентностей, а саме: музичної, естетичної, креативної та комунікативної. Серед навчальних предметів студентам мистецьких спеціальностей пропонують такі: історія музики, музичні стилі, слухання музики, виконавство (гра на інструменті, вокал, танці), композиція, сучасна музика тощо. Крім того, у Швеції ефективно працює програма «Мистецтво поза школою», зміст якої передбачає активну співпрацю учнів закладів загальної середньої освіти з різними позашкільними проєктами, а майбутні педагоги допомагають організовувати таку діяльність.

Уже в початковій школі у Швеції роль учителя мистецтв простежується досить чітко, адже педагог навчає дітей танцям, різним ремеслам, викладає візуальні мистецтва або літературно-драматичне мистецтво відповідно до свого профілю (Коган, 2010).

Аналіз діяльності і особливостей фахової підготовки музикантів-педагогів у Швеції свідчить, що необхідно збільшити кількість годин на виконавські музичні дисципліни, оскільки перевага надається педагогічним предметам. Окрім того, зазначимо, що досить поширеним є явище підготовки як і музиканта-виконавця, музиканта-вчителя, так і педагога, котрий отримує поліспеціальність і може викладати інші дисципліни мистецького напрямку.

У Норвегії система навчання музики ґрунтується на сенсорно-рефлексивних методах з опорою на рухові прийоми, безпосередню участь у навчальних діях, звернення до відчуттів і навіювань тощо. Основою музично-педагогічної освіти цієї країни є педагогічні ідеї школи Стайнера (Steiner skole) та методи Ш. Сузукі (Suzuki). У Норвегії існує більше 1,5 тисячі музичних та приватних шкіл, деякі фінансуються комуною, консерваторій налічується шість, а обдаровані діти отримують можливість навчатися в інституті Барратт Дуге (Михаськова, 2020).

У Фінляндії державна політика спрямована на створення «суспільства добробуту», основою якого є свідоме розуміння всіма здобувачами освіти – і учнями, і студентами – необхідності своєї освіченості, формування відповідних компетентностей, здатних реалізовувати поставлені цілі й завдання, індивідуальне сприйняття світу тощо. Одним із найважливіших факторів освітньої

системи Фінляндії є висока престижність професії вчителя, тому кожен майбутній спеціаліст, котрий здобув ступінь магістра й планує працювати в школі, повинен бути конкурентоспроможним на ринку праці, адже, як свідчить фінська статистика, із 30% кращих випускників педагогічних факультетів лише 10% вдається влаштуватися за спеціальністю в заклади загальної середньої освіти після конкурсного відбору.

Особливістю освітньої системи як вищої школи, так і середньої є орієнтація на принципи гнучкої стандартизації, об'єднання предметів у блоки, рівність усіх навчальних дисциплін, поєднання традиційного навчання із педагогічними інноваціями, виховання молоді, що спрямоване на вивчення й престиж фінської національної культури, долучення до різних видів мистецтва, збереження сприятливого й позитивного психологічного мікроклімату в колективі, виховання ціннісних ставлень до особистості, повага до себе й справедливе й толерантне ставлення до інших людей, розуміння прав і свобод тощо.

У школах та закладах вищої освіти значна увага приділяється музиці та іншим предметам художньо-естетичного циклу, а також національній музичній культурі. У Фінляндії на державному рівні розуміють важливість таких навчальних предметів, адже саме вони сприяють розвитку обох півкуль головного мозку людини, тому ці дисципліни є обов'язковими у всіх навчальних закладах і їхня роль та значення в жодному разі не применшується (Котун, 2012).

Зважаючи на зазначене вище, на уроках музики школярі набувають передусім практичних навичок гри на музичних інструментах. Оскільки навчальні заклади матеріально забезпечені різними видами музичних інструментів, то дитина може обирати, який саме інструмент вона хоче опанувати під час усіх років навчання в школі.

Відома освітня реформа у Фінляндії в 2014 році ґрунтувалася на заміні стандартних уроків на міждисциплінарні, введення проєктної діяльності у навчання, колективних видах роботи, об'єднанні навчальних дисциплін у предметні блоки, створенні електронних щоденників, усному оцінюванні роботи учня на уроці до сьомого класу, свободі педагога у виборі програми тощо.

Висновки. Отже, здійснивши порівняльний аналіз системи підготовки фахівців мистецької галузі у закладах вищої освіти багатьох європейських країн, ми можемо виокремити спільні характеристики: навчання здійснюється за трьома ступенями (бакалавр, магістр, доктор філософії); майбутні спеціалісти музичного мистецтва загалом вивчають подібні предмети музично-теоретичного спрямування (аналіз музичних форм, гармонія, сольфеджіо тощо), виконавського (музичні інструменти, інструментальний ансамбль, диригування тощо), фактично у всіх європейських закладах вищої освіти керуються певною системою цінностей, звертаючись до національних освітніх традицій та базуючись на соціально-культурному середовищі, що впливає на зміст навчання.

Таким чином, у сучасних умовах інтеграційний процес у сфері освіти тісно переплітається з національними традиціями, історико-культурними особливостями, соціально-економічними факторами. Тому модернізація та переосмислення чинних освітянських програм навчання та й усієї системи освіти країн Європи відбуваються під впливом суспільно-історичних тенденцій та відповідно до визначених європейських стандартів, які висувають вимоги до формування фахових компетенцій майбутнього вчителя, зокрема музики й музичного мистецтва, а також компетентного виконавця-інструменталіста.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в системному і ґрунтовному вивченні європейського досвіду формування фахової компетентності виконавців-духовиків в аксіологічно-творчому напрямі.

Список використаної літератури

1. Бобраков, С. (2012). Становлення та розвиток системи професійної підготовки вчителів у Німеччині. *Вісник Житомирського державного університету. Серія «Педагогічні науки»*. Вип. 65. С. 123–126.
2. Коган, Г. (2010). Професійна підготовка вчителів як складова педагогічної освіти Швеції. *Науковий вісник Миколаївського державного університету ім. В. О. Сухомлинського. Серія «Педагогічні науки»*. Вип. 1.31. С. 112–119.
3. Котун, К. (2012). Особливості професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи у Фінляндії. *ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди»*. Т. I (1): Тематичний випуск «Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання». Київ: Гнозис. С. 309–315.
4. Михаськова, М. (2020). Зарубіжний досвід професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика. Серія «Педагогічні науки»*. № 1. С. 74–79.
5. Мороз, М. О. (2018). Особливості здійснення фахової підготовки майбутніх учителів музики в закладах вищої мистецької освіти України та Польщі: порівняльний аналіз. *Українська полоністика*. Вип. 15. С. 146–156.
6. Мукашева, А. (2014). Організація вищого музикального формування в Чехії, Болгарії та Австрії: сравнительный аспект. *Вестник КазНУ. Серія «Педагогические науки»*. № 1 (41). С. 119–126.

7. Ніколаї, Г. Ю. (2008). Розвиток музично-педагогічної освіти в Польщі (XX століття): автореферат дис. ... доктора педагогічних наук). Київ.
8. Пак, Н. Т. (2019). Вища освіта Франції: зарубіжний досвід. *Оновлення системи і змісту університетської освіти: нові підходи, нова якість*. Львів: ФУФБ. С. 48–53.
9. Попович, Н., Буркало, С. (2016). Досвід реалізації компетентнісного підходу у неперервній професійній підготовці вчителя музики прогресивних європейських країн. *Музичне мистецтво в освітологічному дискурсі*. № 1. Київ. С. 14–19.
10. Прокопчук, В. (2020). Методологічна підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва в європейському освітньому просторі. *Інноватика у вихованні*. Вип. 11. Рівне: РДГУ. С. 122–134.

УДК 780.8:780.64

ORCID <https://orcid.org/0009-0006-9927-0394>

**Вишневська І.П.,
м. Рівне**

СПЕЦИФІКА РОБОТИ КОНЦЕРТМЕЙСТЕРА В КЛАСІ ДУХОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ

Анотація. У статті досліджується специфіка професійної діяльності концертмейстера в класі духових інструментів у закладах фахової мистецької освіти. Аналізуються характерні особливості ансамблевої взаємодії між концертмейстером і студентами-духовиками, зокрема питання інтонаційно-динамічного балансу, тембрового узгодження, фразування та стилістичної єдності інтерпретації. Обґрунтовано роль концертмейстера як активного учасника навчального і виконавського процесів, який виконує не лише акомпаніаторську, а й методичну та педагогічну функції. Розкрито принципи ефективної комунікації у процесі підготовки концертних номерів, акцентовано на необхідності глибокого розуміння специфіки духових інструментів з боку концертмейстера.

Ключові слова: концертмейстер, духові інструменти, ансамблеве музикування, акомпанемент, інтерпретація, виконавська взаємодія.

Abstract. The article explores the specifics of the professional activity of the accompanist in the wind instruments class within institutions of specialized arts education. It analyzes the characteristic features of ensemble interaction between the accompanist and wind instrument students, particularly issues of intonational and dynamic balance, timbral coordination, phrasing, and stylistic unity of interpretation. The accompanist's role is substantiated as an active participant in both the educational and performance processes, fulfilling not only the function of an accompanist but also methodical and pedagogical roles. The article reveals the principles of effective communication in the process of preparing concert pieces and selecting repertoire, with emphasis on the necessity for the accompanist to possess a deep understanding of the specific characteristics of wind instruments.

Keywords: accompanist, wind instruments, ensemble performance, accompaniment, interpretation, performance interaction.

Постановка проблеми. У сучасній системі фахової мистецької освіти одним із ключових компонентів професійної підготовки майбутніх виконавців на духових інструментах є розвиток навичок ансамблевого музикування. Цей процес невід'ємно пов'язаний із залученням концертмейстера як повноправного учасника освітнього та виконавського процесів. Концертмейстерська діяльність у класі духових інструментів має низку специфічних рис, обумовлених акустичними особливостями духових інструментів, їхньою виконавською технікою, а також потребою у специфічній формі взаємодії між солістом та концертмейстером. Попри провідну роль концертмейстера у формуванні цілісного художнього образу та досягненні інтерпретаційної єдності у процесі підготовки до концертних виступів, дана проблема залишається недостатньо дослідженою в науково-методичній літературі. Відсутність системного аналізу ролі концертмейстера як рівноправного партнера у виконавському ансамблі зумовлює актуальність цього дослідження та визначає потребу в упорядкуванні методичних підходів до його діяльності в класі духових інструментів.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження процесу формування концертмейстерської майстерності зробили такі науковці, як К. Виноградова, О. Канкарович, М. Смирнов, М. Моїсєєва, О. Люблінський, Д. Науказ, Г. Сибірякова, В. Пустовіт. Питання професійної підготовки майбутніх педагогів-піаністів висвітлено у працях А. Верхолаза, О. Готліба, Р. Давидяна, Т. Карнаухової, Н. Козіної, Г. Падалки, О. Щолокової й інших дослідників.

Наукове видання

**ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ДУХОВОЇ МУЗИКИ В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ
УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖЖЯ**

Збірник наукових праць

ВИПУСК 17

Редактор-упорядник
Степан Цюлюпа

Верстка
Віталій Власюк

Підписано до друку 28.05.2025 р. Формат 60х84 1/8. Папір офсет.
Гарнітура "Times". Друк цифр. Ум. друк. арк. 12,09. Наклад 100 пр. Зам. 40.
Видавництво "Волинські обереги".
33028 м. Рівне, вул. 16 Липня, 38; тел./факс: (0362) 62-03-97;
e-mail: oberegi97@ukr.net
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта
видавничої справи ДК № 270 від 07.12.2000 р.
Надруковано в друкарні видавництва "Волинські обереги".